

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ยางสด (Langsat) เป็นผลไม้ที่มีการปลูกมากในภาคตะวันออก ภาคใต้ และภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย ได้แก่ จังหวัดจันทบุรี จังหวัดสุราษฎร์ธานี และแหล่งปลูกใหญ่อีกแห่งหนึ่งคือ จังหวัดอุดรดิตถ์ จากข้อมูลของกรมส่งเสริมการเกษตรใน ปีพ.ศ.2559 พบว่า จังหวัดที่มีเกษตรกรผู้ปลูกยางสดมากที่สุดในประเทศไทย คือ จังหวัดอุดรดิตถ์ มีจำนวนเกษตรกรมากถึง 7,097 ครัวเรือน พื้นที่ปลูก 13,864 ไร่ ให้ผลผลิต 11,664 ไร่ และน้ำหนักผลผลิต 9,624,500 กิโลกรัม อย่างไรก็ตาม กลับพบว่าจังหวัดอุดรดิตถ์มีราคาผลผลิตยางสดถูกที่สุดในประเทศไทย (กรมส่งเสริมการเกษตร. 2561) ยางสดเป็นไม้ผลพื้นเมืองขึ้นชื่อของจังหวัดอุดรดิตถ์ ถือว่าเป็นผลไม้ประจำจังหวัด และเป็นพืชเศรษฐกิจของจังหวัดที่ทำรายได้ให้แก่เกษตรกรกว่าปีละ 60 ล้านบาท ด้วยสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศของจังหวัดอุดรดิตถ์ที่เอื้ออำนวยต่อผลไม้ชนิดนี้ จึงเจริญงอกงามดี ทำให้มีรสชาติดีทั้งหวานและหอมในขณะที่ยางสดที่อื่นๆ มีแต่รสหวานอย่างเดียว ซึ่งเป็นลักษณะเด่นเฉพาะตัวของยางสดในท้องถิ่น นับได้ว่า ยางสด คือไม้ผลทำเงินให้แก่เกษตรกรเป็นอย่างมาก จนกลายเป็นผลไม้ที่เป็นอัตลักษณ์จังหวัดอุดรดิตถ์ นับว่ายางสดมีความสำคัญและเป็นชื่อเสียงของจังหวัดอุดรดิตถ์ จนชื่อของยางสดหวานอยู่ในชื่อคำขวัญจังหวัดอุดรดิตถ์ที่ว่า “เหล็กน้ำพี้ลือเลื่อง เมืองยางสดหวาน บ้านพระยาพิชัยดาบหัก ถิ่นสักใหญ่ของโลก” (จังหวัดอุดรดิตถ์. 2561) จากข้อมูลการปลูกยางสดในอำเภอลับแล ปีพ.ศ. 2560 มีพื้นที่ปลูกยางสดประมาณ 4,383 ไร่ ผลผลิตประมาณ 1,973 ตัน ราคาขายยางสดต่อกิโลกรัม 15 บาท คิดมูลค่าผลผลิตยางสด 30 ล้านบาท (กรมส่งเสริมการเกษตรจังหวัดอุดรดิตถ์ : 2561)

ด้วยปริมาณผลผลิตที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ในขณะที่ความต้องการและห้วงเวลาการจำหน่ายผลไม้ไม่สัมพันธ์กับปริมาณที่ผลิตได้ ทำให้ต้องแย่งกันจำหน่าย กอปรกับมีการแข่งขันสูง ทำให้ผลผลิตยางสดมีราคาตกต่ำลง โดยปริมาณผลผลิตมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง ดังที่พบว่าพื้นที่ปลูกยางสดในอำเภอลับแล เหลืออยู่เพียง ร้อยละ 10 ของพื้นที่ปลูกผลไม้ทั้งหมดใน สวนที่เคยปลูกยางสดเดิมกลับกลายเป็นลองกองไปเกือบทั้งหมด อันเนื่องมาจากเกษตรกรได้โค่นต้นยางสดเดิมเพื่อนำยอดพันธุ์ลองกองมาเสียบเปลี่ยนต้นใหม่ เนื่องจากราคาขายของลองกองสูงกว่ายางสดมาก จากข้อมูลการปลูกยางสดหวาน ปี 2558/2559 มีจำนวนเกษตรกรผู้ปลูกยางสดจำนวน 3,732 คน พื้นที่ปลูกจำนวน 13,027 ไร่ พื้นที่เก็บเกี่ยวผลผลิตได้ 12,392 ไร่ ได้ผลิตรวม 11,173.70 ตัน เมื่อประสบกับปัญหาดังกล่าว กลุ่มผู้ปลูกยางสด จึงได้มีการสร้างรูปแบบเครือข่ายในการส่งเสริมเกษตรกรผู้ปลูกยางสดขึ้นมา เพื่อแก้ไขปัญหาราคายางสดตกมาอย่างต่อเนื่อง ทำให้ชาวสวนไม่ปรารถนาต้นยางสดอีกต่อไป หลายสวนโค่นล้มทิ้งเพื่อปลูกพืชผลเกษตรชนิดอื่นแทน เช่น ยางพารา ลองกอง ทุเรียนหมอนทอง นำมาสู่การปลูกยางสดคุณภาพ หรือยางสดอินทรีย์ ในขั้นตอนการปลูกและดูแลรักษาผลผลิตไม่ใช่สารเคมีเลย เพื่อช่วยให้ยางสดกลับมาเป็นที่ต้องการของตลาดและ

ราคากลางสาตสูงขึ้น สามารถสร้างรายได้ให้เกษตรกรและอนุรักษ์ไม่ให้สาตสูญหายไปจากอุดรดิตต์ (กรมส่งเสริมการเกษตร. 2561 ; ผู้จัดการออนไลน์. 2561)

ปัจจุบันโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและรุนแรง ในทุกมิติทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และเทคโนโลยี มีผลทำให้ประชาชนในโลกล้วนต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และมีความเชื่อมโยงระหว่างกันมากขึ้น ดังนั้น การทำงานในรูปของเครือข่าย ที่มีกลุ่มของคนหรือองค์กรที่สมัครใจแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลระหว่างกัน มาทำกิจกรรมร่วมกัน ในขณะที่สมาชิกยังคงมีอิสระในการดำเนินกิจกรรมของตน มีการร่วมมือกันด้วยความสมัครใจ มีความสัมพันธ์กันฉันท์เพื่อน จึงนับเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง โดยประโยชน์ของการทำงานในรูปแบบของเครือข่ายมีหลายประการ ดังนี้ (เสรี พงษ์พิศ. 2548) ประการแรกก่อให้เกิดผลบางอย่างที่ใครคนเดียวทำไม่ได้ สามารถรณณรงค์ได้กว้างกว่าและมีประสิทธิภาพมากกว่า ประการสำคัญทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในประเด็นหนึ่งๆ ได้ชัดเจนขึ้น เพราะมีมุมมองที่หลากหลาย นอกจากนี้ ปัจจัยที่สนับสนุนความสำเร็จของเครือข่าย ได้แก่ ความเป็นหนึ่งเดียวกัน สมาชิกมีขวัญ กำลังใจ และเจตนาารมณร์ร่วมกัน มียุทธศาสตร์ระบบการจัดการและการวางแผนที่ดี มีการติดตามและประเมินผล ใช้กระบวนการดำเนินงาน และผู้นำเครือข่ายมีวิสัยทัศน์ (สนธยา พลศรี. 2550) กอปรกับมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตต์ได้ร่วมมือกับภาคีเครือข่ายในพื้นที่พัฒนาโครงการวิจัยเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากด้วยผลิตภัณฑ์อัตลักษณ์ของจังหวัดอุดรดิตต์สู่การต่อยอดเชิงพาณิชย์: กรณีศึกษาลงสาตอุดรดิตต์ ซึ่งใช้แนวคิดการทำงานวิจัยเชิงพื้นที่ผนวกกับงานวิจัยเชิงพาณิชย์ โดยใช้สาตอุดรดิตต์เป็นเครื่องมือในการกระจายรายได้ให้กับเกษตรกรในพื้นที่อย่างยั่งยืน เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการที่มีคุณค่าและมูลค่า สอดคล้องกับอัตลักษณ์ของจังหวัดอุดรดิตต์ โดยมีค่านิยมร่วมกัน (Core Value) คือ การอนุรักษ์สาตอุดรดิตต์ อย่างไรก็ตามจากการสัมภาษณ์แกนนำเกษตรกรในเบื้องต้นรวมทั้งการศึกษาการทำงานของภาคีเครือข่ายที่สนับสนุนการทำงานของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกสาตในจังหวัดอุดรดิตต์ ยังไม่พบว่า มีรูปแบบการทำงานแบบประสานประโยชน์ที่ชัดเจน รวมทั้งยังไม่มีเครือข่ายการประสานประโยชน์เพื่อขับเคลื่อนงานวิจัยเชิงพาณิชย์ของจังหวัดอุดรดิตต์อย่างเป็นรูปธรรม

จากข้อมูลดังกล่าว จึงทำให้ผู้วิจัยต้องการสร้างและสังเคราะห์รูปแบบเครือข่ายการประสานประโยชน์เพื่อขับเคลื่อนงานวิจัยเชิงพาณิชย์จังหวัดอุดรดิตต์ อันจะทำให้การขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากด้วยผลิตภัณฑ์อัตลักษณ์ของจังหวัดอุดรดิตต์สู่การต่อยอดเชิงพาณิชย์: กรณีศึกษาลงสาตอุดรดิตต์บรรลุเป้าหมายต่อไป

คำถามการวิจัย

1. การสร้างเครือข่ายการประสานประโยชน์ในการขับเคลื่อนงานวิจัยเชิงพาณิชย์จังหวัดอุดรดิตต์มีขั้นตอน หรือองค์ประกอบอะไรบ้าง
2. รูปแบบเครือข่ายการประสานประโยชน์ในการขับเคลื่อนงานวิจัยเชิงพาณิชย์จังหวัดอุดรดิตต์ควรเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างเครือข่ายการประสานประโยชน์ในการขับเคลื่อนงานวิจัยเชิงพาณิชย์จังหวัดอุดรดิตถ์
2. เพื่อสังเคราะห์รูปแบบเครือข่ายการประสานประโยชน์ในการขับเคลื่อนงานวิจัยเชิงพาณิชย์จังหวัดอุดรดิตถ์

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่ การสร้างและการสังเคราะห์รูปแบบเครือข่ายการประสานประโยชน์เพื่อขับเคลื่อนงานวิจัยเชิงพาณิชย์จังหวัดอุดรดิตถ์ โดยผู้วิจัยได้นำแนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาสร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยในครั้งนี้

ขอบเขตด้านประชากร ได้แก่ แกนนำเกษตรกร แกนนำชุมชน ผู้นำชุมชน ในจังหวัดอุดรดิตถ์ เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนงานวิจัยเชิงพาณิชย์จังหวัดอุดรดิตถ์ ได้แก่ สำนักงานพาณิชย์จังหวัด สำนักงานเกษตรจังหวัด การค้าภายในจังหวัด วัฒนธรรมจังหวัด ผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ประกอบการทั้งต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ

ขอบเขตด้านพื้นที่ การวิจัยครั้งนี้ศึกษาในพื้นที่อำเภอลับแล และอำเภอเมืองจังหวัดอุดรดิตถ์

ขอบเขตด้านระยะเวลา การวิจัยครั้งนี้ใช้เวลาในการศึกษาตั้งแต่วันที่ 27 พฤศจิกายน 2560

- 31 พฤษภาคม 2561 รวมทั้งสิ้น 6 เดือน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้รูปแบบเครือข่ายการประสานประโยชน์ของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกลางสาดคุณภาพเพื่อขับเคลื่อนงานวิจัยเชิงพาณิชย์จังหวัดอุดรดิตถ์
2. สามารถเพิ่มโอกาสทางการตลาดให้แก่กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกลางสาดคุณภาพในจังหวัดอุดรดิตถ์
3. มีการขยายเครือข่ายการประสานประโยชน์เพื่อขับเคลื่อนงานวิจัยเชิงพาณิชย์จังหวัดอุดรดิตถ์ในกรณีสินค้าทางการเกษตรประเภทอื่นของจังหวัดอุดรดิตถ์
4. ทำให้มีการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากของจังหวัดอุดรดิตถ์อย่างยั่งยืน

ผลกระทบของโครงการ

เครือข่ายการประสานประโยชน์เพื่อขับเคลื่อนงานวิจัยเชิงพาณิชย์ของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกลางสาดคุณภาพ จังหวัดอุดรดิตถ์ได้ขยายผลการดำเนินงานไปยังสินค้าประเภทอื่นของจังหวัดต่อไป

นิยามศัพท์เฉพาะ

เครือข่ายการประสานประโยชน์ หมายถึง รูปแบบหนึ่งของการประสานงานของบุคคล กลุ่มหรือองค์กรหลายองค์กร ที่มีทรัพยากร เป้าหมาย วิธีการทำงาน และกลุ่มเป้าหมายของตนเอง ในระยะเวลาหนึ่งๆ เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ เช่น เครือข่ายทางธุรกิจ เครือข่ายทางสังคม เครือข่ายการเรียนรู้ เป็นเครือข่ายที่มีบทบาทโดยตรงในการการประสานประโยชน์เพื่อขับเคลื่อนงานวิจัยเชิงพาณิชย์จังหวัดอุดรดิตถ์ : กรณีศึกษากลางสาดจังหวัดอุดรดิตถ์

งานวิจัยเชิงพาณิชย์ หมายถึง งานวิจัยที่มุ่งเน้นการแก้ปัญหาให้แก่ภาคการผลิตหรือความต้องการของตลาด เป็นงานวิจัยที่สามารถนำไปประยุกต์ให้เป็นผลิตภัณฑ์ เพื่อให้เกิดมูลค่าเชิงธุรกิจได้ โดยวัดได้จากงานวิจัยที่มุ่งเน้นการนำไปใช้งาน

เกษตรกรผู้ปลูกกลางสาด หมายถึง กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกลางสาดคุณภาพในลับแล และอำเภอมืองจังหวัดอุดรดิตถ์